Крывальцэвіч М.М.

Могільнік
сярэдзіны III – пачатку II тысячагоддзяў да н.э. на Верхнім Дняпры – Прорва 1

Нацыянальная акадэмія навук Беларусі
Інстытут гісторыі

Крывальцэвіч М.М.

Могільнік сярэдзіны III – пачатку II тысячагоддзяў да н.э. на Верхнім Дняпры – Прорва 1

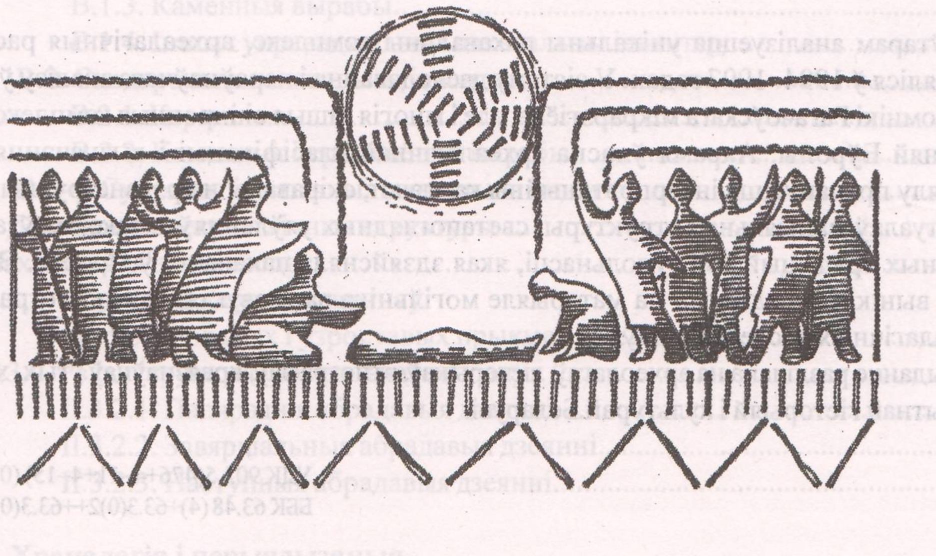

Мінск
Інстытут гісторыі НАН Беларусі
2006

УДК 903.5(476+4–11+4–15) (091) "–3/–2"
ББК 63.48 (4)+63.3(0)2++63.3(0)4
К 85

Рэцэнзенты:

В.С. Вяргей, канд. гістар. навук,
Э.М. Зайкоўскі, канд. гістар. навук,
В.Л. Ліпніцкая, канд. гістар. навук.

М.М. Крывальцэвіч
К 85 Могільнік сярэдзіны III – пачатку II тысячагоддзяў да н.э. на Верхнім Дняпры – Прорва 1. – Мінск: ДНУ "Інстытут гісторыі НАН Беларусі", 2006. – 202 с., іл. – Бібліяграфія ў канцы кн. Рэз. на анг. мове.

ISBN 985-6769-15-9

Аўтарам аналізуецца унікальны пахавальны комплекс, археалагічныя раскопкі якога здзяйсняліся ў 1994–1997 гадах. У сістэму даследавання і параўнаўчага аналізу ўключаны не толькі помнікі Рагачоўскага мікрарэгіёна, але і многія іншыя сінхронныя комплексы Сярэдняй і Усходняй Еўропы. Акрамя ўласна археалагічнай класіфікацыі і вызначэння храналогіі матэрыялу прапануецца інтэрпрэтацыйны кантэкст, скіраваны на рэканструкцыю пахавальных рытуалаў, сацыяльнай структуры, светапоглядных уяўленняў, а таксама ўзаемадзеяння культурных традыцый той супольнасці, якая здзяйсняла пахаванні ў Прорве. Выкарыстоўваюцца вынікі праведзеных на матэрыяле могільніка радыевугляродных, петраграфічных і антрапалагічных даследаванняў.

Выданне разлічана на археолагаў, гісторыкаў, этнографаў, краязнаўцаў і тых, хто цікавіцца старажытнай гісторыяй і культурай Беларусі.

УДК 903.5(476+4–11+4–15) (091) "–3/–2"
ББК 63.48 (4)+63.3(0)2++63.3(0)4

На вокладцы змешчаны: панарама і знаходкі з могільніка Прорва 1 (даследаванні М.М. Крывальцэвіча), аўтарскі малюнак

© М.М. Крывальцэвіч, 2006
© Афармленне, ДНУ "Інстытут гісторыі НАН Беларусі", 2006
© Афармленне вокладкі, В.М. Цемушаў, 2006

ISBN 985-6769-15-9

З М Е С Т

Уступ 5

Раздзел I. Лакалізацыя могільніка, апісанне пахаванняў і іх інвентару

I.1. Лакалізацыя могільніка 6

I.2. Апісанне пахаванняў і іх інвентару 6

Раздзел II. Пахавальныя комплексы і пахавальная абраднасць

II.1. Сістэма паняццяў і тэрмінаў.. 26

II.2. Пахавальныя комплексы 28

А. Пахавальныя збудаванні... 28

А.1. Асноўныя ўмяшчальныя аб'ёмы. Ямы і іх тыпы 28

А.2. Базавыя паверхні.. 28

А.3. Дублюючыя паверхні (абкладкі, падсыпкі, падсцілкі і г.д.)..................... 30

А.4. Замыкаючыя паверхні... 31

Б. Парэштки памерлага.. 31

В. Пахавальны інвентар... 33

В.1. Суправаджальны пахавальны інвентар... 33

В.1.1. Кераміка.. 33

В.1.1.1. Марфалагічная класіфікацыя... 33

В.1.1.2. Тэхналагічная класіфікацыя.. 35

В.1.1.3. Класіфікацыя арнаментальнага аздаблення.................................... 36

В.1.2. Крамянёвыя вырабы... 36

В.1.3. Каменныя вырабы.. 40

В.1.4. Іншы суправаджальны пахавальны інвентар...................................... 41

В.2. Спадарожны пахавальны інвентар... 41

В.2.1. Кераміка.. 42

В.2.2. Каменныя і крамянёвыя вырабы... 42

В.3-4. Сумежны і датычны пахавальны інвентар... 43

Г. Дадатковыя некралагічныя структуры.. 47

II.3. Пахавальная абраднасць... 48

II.3.1. Спроба падзелу пахаванняў паводле полавых і ўзроставых прыкмет......... 48

II.3.2. Рэканструкцыя пахавальнага абраду.. 49

II.3.2.1. Папярэднія абрадавыя дзеянні.. 49

II.3.2.2. Завяршальныя абрадавыя дзеянні... 50

II.3.2.3. Наступныя абрадавыя дзеянні.. 53

Раздзел III. Храналогія і перыядызацыя

III.1 Адносная храналогія.. 54

III.2. Параўнальна-тыпалагічная сінхранізацыя.. 55

III.2.1. Кантэкст уласна могільніка Прорва 1 55

III.2.2. Мікрарэгіянальны кантэкст.. 57

III.2.3. Параўнальна-тыпалагічны аналіз на макрарэгіянальным узроўні.......... 58

III.2.4. Тыпалагічнае параўнанне з іншымі рэгіёнамі...................................... 59

III.3. Радыевугляродная храналогія 60
III.3.1. Суадносіны паміж радыевугляроднай і каляндарнай часовымі датамі..... 61
III.3.2. Абсалютная C14-храналогія Прорвы 1 64
III.4. Выніковая абсалютная храналогія і перыядызацыя пахаванняў могільніка........ 65

Раздзел IV. Культурная ідэнтыфікацыя
IV.1. Уступныя заўвагі 71
IV.2. Сярэднедняпроўская культура 72
IV.3. Культура шарападобных амфар 76
IV.4. Культура шнуравой керамікі 79
IV.4.1. Цыркумбалтыйскае кола культуры шнуравой керамікі........ 79
IV.4.1.1. Дачыненні з прыморскай (жуцаўскай) культурай........ 79
IV.4.1.2. Перспектывы пошукаў сувязі з культурай адзіночных пахаванняў........ 83
IV.4.2. Прыкарпацкае культурнае кола........ 84
IV.5. Дачыненні з фацьянаўскай культурай 89
IV. 6. Традыцыі культур лесастэпаў і стэпаў 91
IV.6.1. Перспектыва пошукаў сувязі з трыпольскай культурай 91
IV.6.2. Перспектыва пошукаў сувязі з ямнай і катакомбнай культурамі........ 92
IV.7. Перспектыва пошукаў сувязі з культурамі ляснога неаліту 97
IV.8. Высновы 98

Раздзел V. Перспектывы рэканструкцыі сацыяльнай структуры і светапоглядных уяўленняў
V.1. Перспектывы рэканструкцыі сацыяльнай структуры 99
V.1.1. Ацэнка стану "багацця" пахаваных 99
V.1.2. Мікрарэгіянальныя аспекты 103
V.1.3. Пошукі адэкватных мадэляў сацыяльнай структуры сярод сінхронных супольнасцяў 108
V.1.3.1. Сістэма паняццяў 108
V.1.3.2. Сацыяльная структура некаторых сінхронных супольнасцяў........ 109
V.1.4. Некаторыя высновы 111
V.2. Перспектывы рэканструкцыі светапоглядных уяўленняў 112
V.2.1. Уяўленне аб смерці і пасмяротным існаванні 112
V.2.2. Некаторыя іншыя аспекты светапоглядных уяўленняў........ 114

Заключэнне 115

Дадаткі 119

Літаратура 126

Summary 134

Ілюстрацыі 137

Навуковае выданне

Крывальцэвіч Мікалай Мікалаевіч

МОГІЛЬНІК СЯРЭДЗІНЫ III – ПАЧ. II ТЫСЯЧАГОДДЗЯЎ ДА Н.Э. НА ВЕРХНІМ ДНЯПРЫ – ПРОРВА 1

На беларускай мове

Выдавецкі рэдактар: *С.П. Віцязь*
Тэхнічны рэдактар: *Н.М. Лявончык*
Карэктар: *Н.М. Лявончык*
Кампутарная вёрстка: *А.М. Мядзведзеў*
Кампутарны набор: *А.В. Пашык*
Дызайн вокладкі: *В.М. Цемушаў*

Здадзены ў набор 31.10.2005 г. Падпісаны да друку 09.02.2006 г.
Фармат 60 х 84 1/8. Папера афсетная. Гарнітура Times.
Друк рызаграфічны. Ум.– друк. арк. 23,7. Ул.– выд. арк. 24,0.
Тыраж 100 ас. Заказ № 182.

ДНУ "Інстытут гісторыі НАН Беларусі"
220072, г. Мінск, вул. Акадэмічная, 1
Ліцэнзія ЛВ № 02330/0133318 ад 09.06.2004 г.
Надрукавана ў
РУП "Выдавецкі дом "Беларуская навука"
220141, г. Мінск, вул. Ф. Скарыны, 40.